

25.7.2024 inventoitiin yhteensä viisi Vanajaveden sekä Mallasveden saarta. Ensimmäisenä vuorossa oli Peltosaari, joka sijaitsee 3200 metriä Valkeakosken kirkosta koilliseen. Valkeakosken kaupunki järjesti venekyydin inventointia varten. Vene laskettiin vesille Valmarinniemen veneenlaskupaikalta. Inventoitava alue sijaitsee Peltosaaren itäpuolella. Alue on kuusivaltaista sekametsää ja tontti on jyrkästi rannoilta saaren keskelle kohovalla erittäin kivisellä rinteellä. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei inventoidessa havaittu.

Seuraavaksi vene kuljetettiin Vanajanpuolelle ja laskettiin vesille Viidennumeron veneenlaskupaikalta. Saarista ensimmäisenä oli vuorossa 1900 metriä Sääksmäen kirkosta itään sijaitseva Niittysaari. Saari oli suurimmalta osaltaan erittäin kivikkoista sekametsää. Inventoitavaksi määritellyltä alueelta ei havaittu muinaisjäännöksiä, mutta aivan alueen koillisrajan tuntumassa havaittiin kivikkoon kasattu pyöreä kivirakenne (kuva 20), jonka tarkemmat mitat ja tiedot selviävät raportin liitteenä olevasta havainnot-osasta. Kivirakenteen funktio on epäselvä, mutta saattaisi liittyä saarella mahdollisesti laiduntaneisiin eläimiin. Jonkinlainen karjan syöttöpaikka?

Kuva 18. Niittysaarella havaittu kaivomainen kivirakenne.

Seuraavaksi inventoitiin Vihdassaarten länsipuoleinen saari, tarkemmin saaren eteläisin kärki. Saari on suurelta osaltaan mäntykangasta, josta avautuu upeat maisemat Vanajavedelle (kuva 21). Alueella oln useampia tulentekopaikkoja ja roskasta päätellen alue on toiminut leiriytymispaikkana. Mitään kiinteisiin muinaisjäänösiin viittaavaa ei havaittu.

Kuva 19. Näkymä Vihdassaarelta itään Rauttunselälle.

Matkaa jatkettiin itään Vanajavettä pitkin, jossa kaksi seuraavaa inventoitavaa saarta sijaitsevat. Ensimmäisenä inventoitu saari on Aittosaari. Saaren rannat ovat hyvin kivikkoisia ja saaren sisäosat ovat sekametsää, jossa heinäkuussa kasvoi runsaasti aluskasvillisuutta. Muinaisjäänöksiä alueelta ei havaittu.

Seuraava saari, joka inventoitiin, oli Iso-Kantturi. Saaren rannat ovat hyvin jylhät ja kallioiset, etenkin saaren koillispuolella. Saari on kauttaaltaan hyvin kivikkoinen. Saarella kasvaa lehtovaltaista sekametsää ja aluskasvillisuutta oli melko vähän, joten havainnointiolosuhteet olivat hyvät. Mitään muinaisjäänöksiin viittaavaa ei saarella havaittu. Jouduimme odottamaan saarella hetken, sillä Vanajaveden yllä tuuli yltyi ja ukkonen lähestyi. Pääsimme kuitenkin kahden ukkosrintaman välistä palaamaan takaisin Viisikerran veneenlaskupaikalle.

Kuva 20. Iso-Kantturia inventoitaessa ilma muuttui hyvin tuuliseksi ja sateiseksi, ja ukkonen pyyhälsi Vanajaveden yli. Tästä syystä jouduimme odottamaan vesille lähtöä hetken aikaa.

Viimeinen saari oli Vihdassaarista itäisempi. Paikallisten mukaan saarella leiriydytään paljon, ja tämä näkyi saaren luonnossa. Vessapaperia ja muuta roskaa vaikutti olevan metsässä melko paljon. Rannat ovat melko jylhää silokalliota ja maisemat Vanajalle ovat kauniit. Saarella on lisäksi melko runsaasti korkeuseroja, joka tekee alueella kulkemisesta melko hidasta. Saari on suurimmalta osin Mäntyvoittoista sekametsää. Erilaisia nuotiokiveyksiä havaittiin saarella useita, mutta mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu.

Ison savijärven rannalla sijaitsi kaksi inventoitavaa kohdetta, joista toinen pohjoisempi tontti, inventoitiin 19.7.2024. Toinen eteläisempi tontti päästiin inventoimaan vasta 4.10.2024. Pohjoisempi tontti sijaitsi Krimminlahden perällä. Alueen koillisrajalla kulki heinää kasvava niitty. Itse alue sijaitsi Isoon savijärveen laskevalla mäellä. Mäen päällä havaittiin betoninen rakennuksen perustus. Lisäksi alueen rannalla sijaitsee hiekkakuoppa, jonka keskellä on jonkinlainen betoninen perustus. Ranta vaikutti osittain pengerretyltä. Todennäköisesti paikalla on kulkenut jonkinlainen metsä-/rantatie 1900-luvulla. Mitään suojelua tarvitsevia kohteita ei kuitenkaan maastossa havaittu.

Kuva 21. Ison Savijärven rannalla havaittu betoninen rakennuksen perustus.

Ison savijärven eteläisempi kohde osoittautui alueelle pääsemisen puolesta todella hankalaksi. Aluetta rajaa itäpuolelta suo, joka todettiin jo heinäkuun 2024 käynnillä. Suo olisi pitänyt kiertää, joten tästä olisi koitunut monta kilometriä lisää kulkemista. Kohde päätettiin jättää lokakuussa inventoitavaksi. Tällöin auto jätettiin lähimmän mökin viereen. Tästä eteenpäin alueelle käveltiin rantojen mukaisesti. Maasto on kivikkoista ja erittäin tiheää sekametsää, jonka ranta-alueet ovat hyvin kosteita maaperältään. Käveltävää tuli yli kilometrin verran, joka tarkoitti, että kohteen käyntiin uhrautui reilusti ylimääräistä aikaa. Tontin eteläpuoli on hakkuuaukeaa, pohjoispuolella kasvoi rantojen tuntumassa sekametsää. alavat alueet olivat maaperältään hyvin kosteita. Mitään arkeologiaan viittaavaa ei löydetty.

Kolme kilometriä Iso Savijärvestä koilliseen on Korentijärvi, jonka rannoilla oli kolme inventoitavaa kohdetta. Kohteet inventoitiin 3.10.2024. Tontit ovat kostean järven rannan ympärillä. Jokaiselle tontille löytäminen oli suuren työn takana, sillä autoa ei saatu kovinkaan lähelle yhtäkään tonttia. Korentijärven koillisosan tontille täytyi kulkea lähes kilometrin matka voimalinjaa mukaillen. Maasto on erittäin vaikeakulkuista ja matkalla on ylitettävänä muutamia leveitä oja. Lopulta perille kuitenkin päästiin. Kohde kasvaa pimeähköä ja kivikkoista sekametsää ja aluskasvillisuus oli lähinnä sammalta ja varpuja. Kohteessa ei tehty havaintoja muinaisjäännöksistä.

Korentijärven lounaisosissa sijaitsi kaksi kohdetta, joista kummankaan alueelta ei havaittu muinaisjäännöksiä. Itäisempi alueella on juuri suoritettu harvennushakkuita. Metsä on runsaasti nuorta koivua ja kuusta kasvavaa sekametsää. Mitään havaintoja muinaisjäännöksistä ei tehty. Toinen läntisempi alue sijaitsi 200 metriä edellisestä luoteeseen. Alueelle oli jälleen kerran hankala päästä, sillä alueen itäpuolella oli välittämässä läheisyydessä asuttu omakotitalo. Eteläpuolella taas reitillä on useampia leveitä oja ylitettävänä. Itse alueen ranta on maaperältään kosteaa, niin kuin alueen muutkin tontit. Alue kasvaa sekametsää, eikä muinaisjäännöksiä havaittu.

Seuraava kohde sijaitsee Korentijärvestä 1600 metriä koilliseen. Kohde on Vähä Leppäjärven etelärannalla. Alue kasvoi niin tiehää heinikkoa ja pajukkoa 3.10.2024 paikalla käydessä, ettei aluetta pystytty kunnolla tutkimaan, sillä havainnointi- ja kulkuolosuhteet olivat erittäin heikot (kuva 24).

Kuva 22. Vähä Leppäjärven eteläisen rannan tontille pääsy oli haastavaa kasvillisuuden takia.

Vähä Leppäjärveltä kolme kilometriä itään sijaitsee Painojärvi. Painojärven rannoilla sijaitsee neljä inventoitua kohdetta. Järven itärannan eteläisin kohde sijaitsee suurimmaksi osaksi pellolla, joka laskee jyrkkänä rinteensä järveen. Havaintoja muinaisjäännöksistä ei tontilta tehty.

150 metriä tämän koillispuolella on seuraava inventoitu alue. Alue kasvaa sekametsää ja rajautuu etelässä peltoon, pohjoisessa tasaisesti laskevaan rinteeseen ja lännessä järveen. Alueella ei tehty havaintoja muinaisjäännöksistä.

Tästä 400 metriä länteen, Painojärven pohjoisella rannalla sijaitsee tontti, joka laskee loivasti pitkän matkan järven rannan suuntaan. Tontti on kivikkoinen ja kasvoi erittäin tiheää pajukkoa. Havainnointiolosuhteet olivat heikot, mutta mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu. Painojärven viimeinen kohde sijaitsee kahden mökkitontin välissä luonnonsuojelualueen eteläpuolella. Tontilla on muutamia halkopinoja ja muuta todennäköisesti naapuritonteille kuuluvaa tavaraa. Alueella metsää on harvennettu ja siltä on hyvä näkymä Painojärvelle. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu.

Päiväniemen tontti sijaitsee Mallasveden Hirvonselälle työntyvän niemen keskivaiheilla. Asfalttitien eteläpuolella. Alueen itäpuolelle rakennettiin heinäkuussa 2024 mökkiä. Alue on varpuvoittoista sekametsää ja melko kivikkoista. Muinaisjäännöksiin liittyviä havaintoja ei alueelta tehty.

Koivusaaren lisäksi inventoimatta jäi Halkahaavanjärven Korisevan alueella sijaitseva tontti, joka ei jostain syystä ollut tulostunut inventointia varten piirrettyihin maastokarttoihin, jotka ohjasivat inventoinnin kulkua maastotöissä. Yhteensä inventoimatta jäi siis kaksi aluetta. Inventoituja alueita oli kaikkiaan 89 kpl.

3. Tulokset

Inventointi eteni heinäkuisesta kasvillisuustilanteesta huolimatta kaiken kaikkiaan hyvin. Liikkuminen kohteiden välillä oli aikaa vievintä ja monien kohteiden kohdalla turhaa kävelyä tuli väkisinkin melko paljon, sillä autoa ei saatu välttämättä kohdealueen läheisyyteen tai alue oli suon, kulkukelvottoman ryteikön tai vastaavan saartamana. Alueita jäi heinäkuun kenttätöypäivien jälkeen tarkastamatta reilu 20 kappaletta. Nämä käytiin tarkastamassa 3-4.10.2024 välisenä aikana, kun kasvillisuus oli hillitympää ja havainnointiolosuhteet paremmat.

Pääasiassa inventoitavat alueet olivat erittäin kivikkoisia ja niiden alueella oli usein harvennettu tai kaadettu metsää. Metsätyypiltään yleisimpiä olivat sekametsät, mutta myös mäntykangasta ja lehtoja tavattiin. Topografialtaan useimmat sijaitsivat järveen laskevilla rinteillä. Ranta-alueet olivat kosteita ja kivikkoisia. Kivikautisten kohteiden löytymisen kannalta suotuisia rantoja paikannettiin melko vähän. Useimmat rannat olivat mutaisia ja lietteisiä. Heinäkuun inventoinnin aikana vesi oli myös kymmeniä senttejä korkeammalla kuin lokakuussa, joten olosuhteet rannalla kahlaamiselle olivat heikommat tuona aikana.

Tutkittavilta alueilta ei tunnettu entuudestaan yhtään kiinteää muinaisjäännettä. Inventoinnin tuloksena havaittiin kuusi uutta kiinteää muinaisjäännettä (*Karinalho, Sydänniemi, Neulasaari, Niittysaari, Haukila ja Niemenkärki*), joista kahdessa oli lisäksi yhteensä kuusi alakohdetta. Kohteet olivat pääasiassa historialliselle ajalle ajoittuvia, mutta osan ajoitus saattaa lisätutkimusten avulla tarkentua myös esihistoriallisiksi.

Kaksi uusista kiinteistä muinaisjäänneksistä oli 1600–1700-luvun rajamerkkejä (*Karinalho & Neulasaari*) ja yksi kivirakenne, jonka funktio on edelleen epäselvä, mutta kyseessä lienee joko jonkinlainen tilapäisasumuksen tai kalastusmajan perustus (*Sydänniemi*). Näiden lisäksi kiinteiksi muinaisjäänneksiksi ehdotetaan Haukilan historiallisen ajan asuinpaikkaa, johon liittyy kolme alakohdetta (*kuoppa, kivirakenne, kellar*). Annilan Niemenkärjen kohteen maansekaiset kiviröykkiöitä (*Niemenkärki 1–3*) suositellaan myös kiinteiksi muinaisjäänneksiksi ja koko inventoitu alue määritellään kiinteän muinaisjäänneksen rajaukseksi, sillä alue vaikuttaa rautakautisen ja historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännesten suhteen niin potentiaaliselta, että aluetta olisi tarpeen tutkia tarkemmin esimerkiksi tarkkuusinventoinnin keinoin ennen sen vapauttamista maankäytölle.

Kiinteiden muinaisjäännesten lisäksi tehtiin esihistorialliseen/historialliseen asuinpaikkaan liittyvä keramiikkalöytö, joka määriteltiin löytöpaikaksi. Muu kohde -statuksen kohteiksi osoittautui kaksi epämääräistä rajamerkkiä, jotka ovat todennäköisesti 1800–1900-lukujen tonttien rajaa kuvaavia rajamerkkejä sekä 1900-luvun tienpohja ja toinen todennäköisesti moderniin maanviljelyyn liittyvän rakennuksen kivijalka tai kiviperustus.

Inventointi kattoi kaikkiaan ennalta määritellyistä 91 kohteesta 89 kohdetta.

4. Kohdeluettelo

4.1 Suojeltavaksi ehdotettavat kiinteät muinaisjäännökset

Karinalho

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: rajamerkki

Ajoitus: Historiallinen (1600-)

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

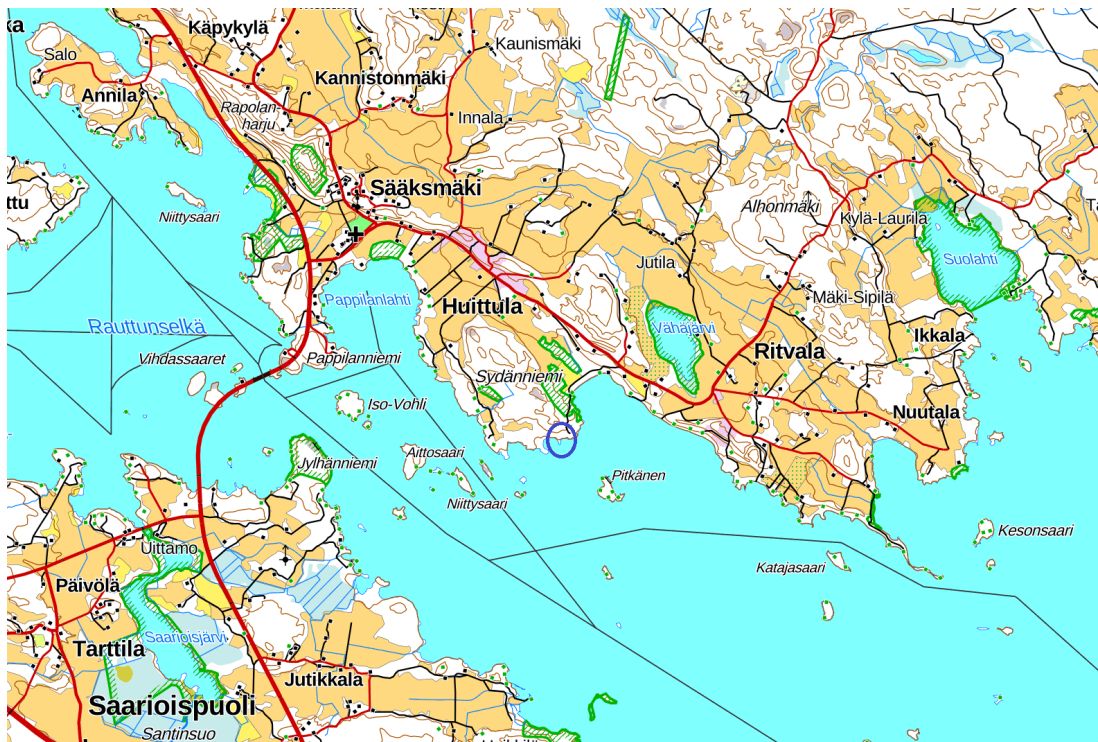
Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): X: 6785908,8 Y: 348946,7 (GPS-piste rajamerkin päältä)

Z: 87 mpy

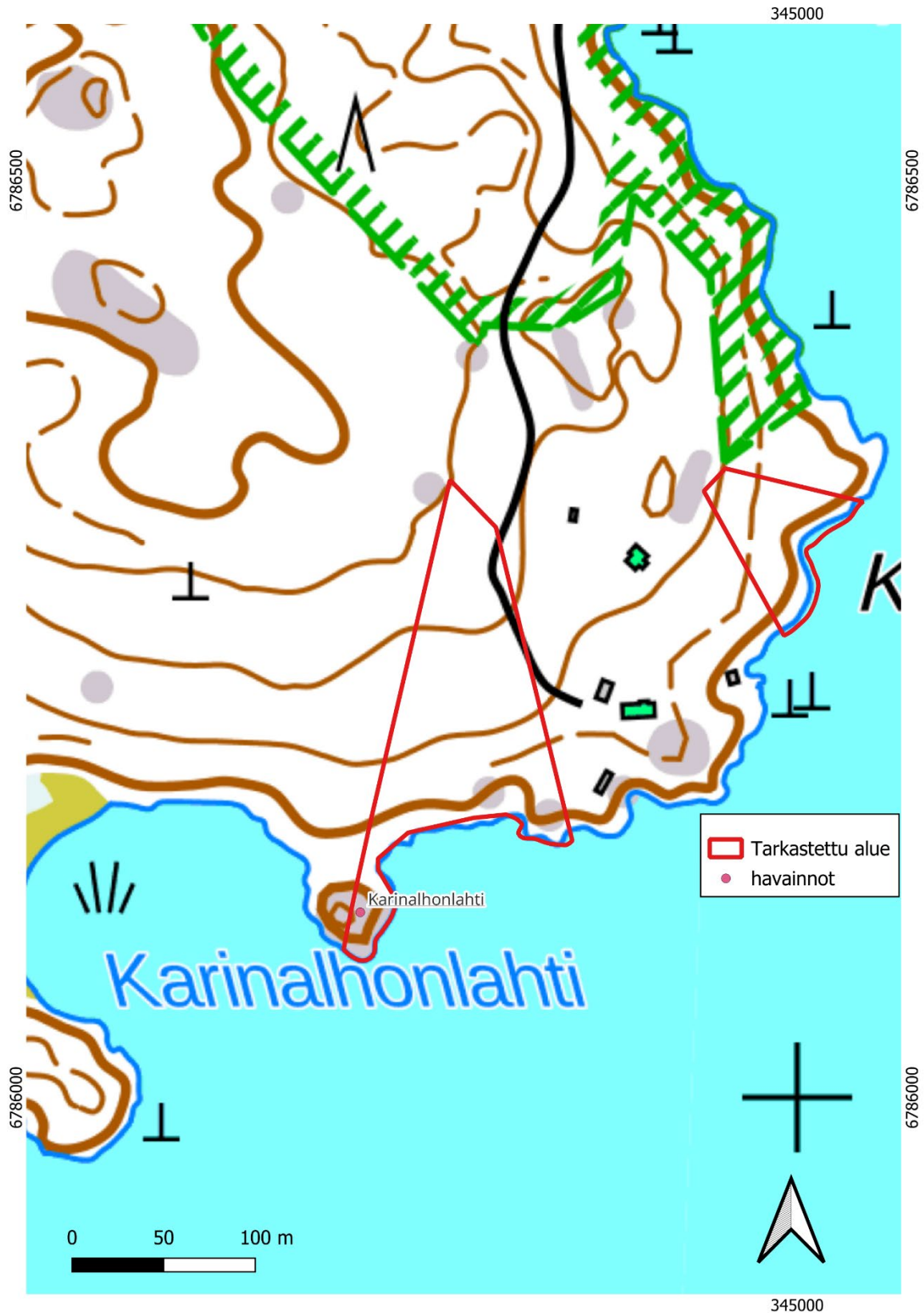
Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 1,5 x 1 x 0,5 m

Kuvaus: Niemen kärjessä, kallioisen mäen päällä, neliskulmainen, erikokoisista kivistä ladottu rajamerkki, jonka viisarikivessä järjestysmerkintä ”9”. Vuoden 1922 pitäjänkartassa rajamerkki sijainnut vielä saarella (Kirvessaari). Raja merkitty jo 1700-luvun karttaan. Kyseessä on todennäköisesti kylänrajaa esittävä rajamerkki.

Kartta 2. Kohde merkittynä sinisellä ympyrällä.

Kartta 3. Kohde merkittynä punaisella pisteellä.

Kuva 23. Rajamerkki kuvattuna luoteesta.

Kuva 24. Raja kulkee kirvessaaren läpi. Rajamerkki sijaitsee entisen saaren keskellä. Kartta: vanhatkartat.fi³

Kuva 25. 1700-luvun loppupuolen (1769–1784) kartassa raja kulkee kirvessaaren läpi. Kohalla myös merkintä "a". Saari on kuulunut Karinalon tilalle. Kartta: Kansallisarkisto.⁴

³ Pitäjänkartta vuodelta 1924. Karttalehti: iv 5-19, Saaksämäki. <https://vanhatkartat.fi/#13.85/61.17951/24.1163>

⁴ Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. H HÄMEEN LÄÄNI. Sääksmäki. H73:1/2-23 Huittula; [nimeke on kirjattu kokonaisuudessaan Tietosisältö-kenttään] (1769-1784). Tiedosto 6. Kansallisarkisto. Viitattu 8.8.2024.

Sydänniemi

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Tomtning? tilapäisasumus?

Ajoitus: Rautakautinen, Historiallinen

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): X: 6786489,1 Y: 343636,2 (GPS-piste kivirakenteen keskeltä)

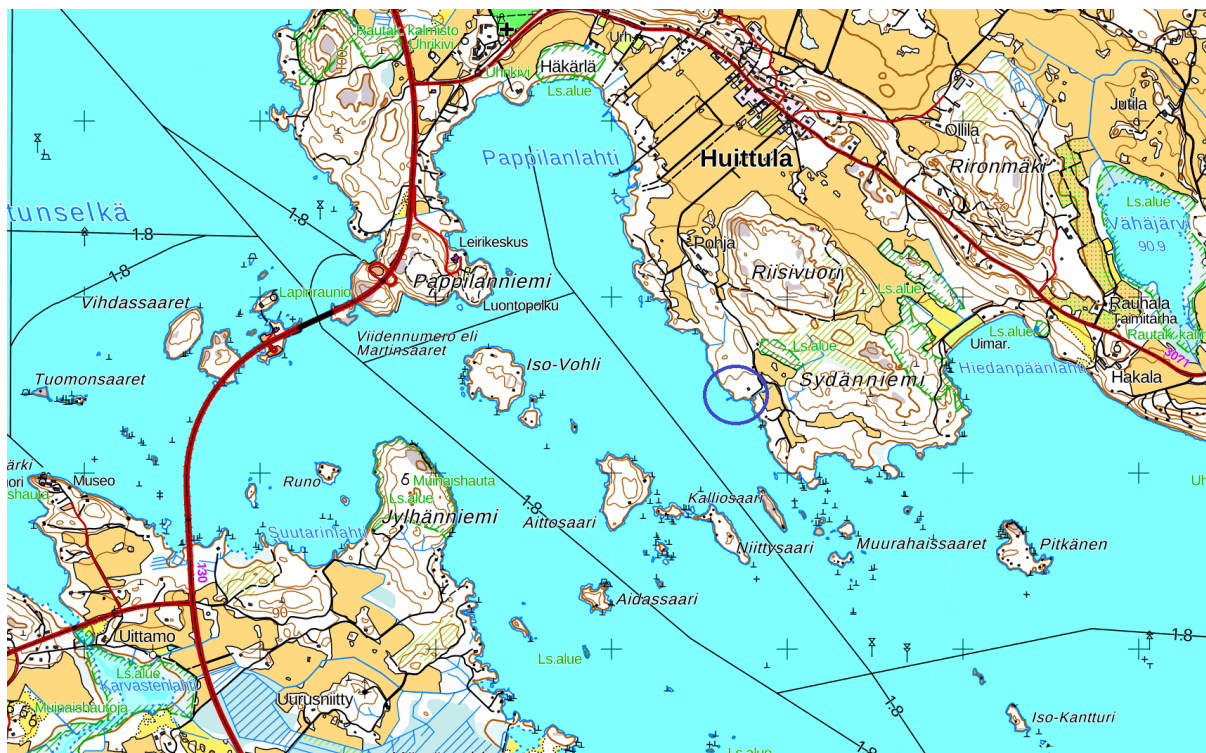
Z: 82 mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

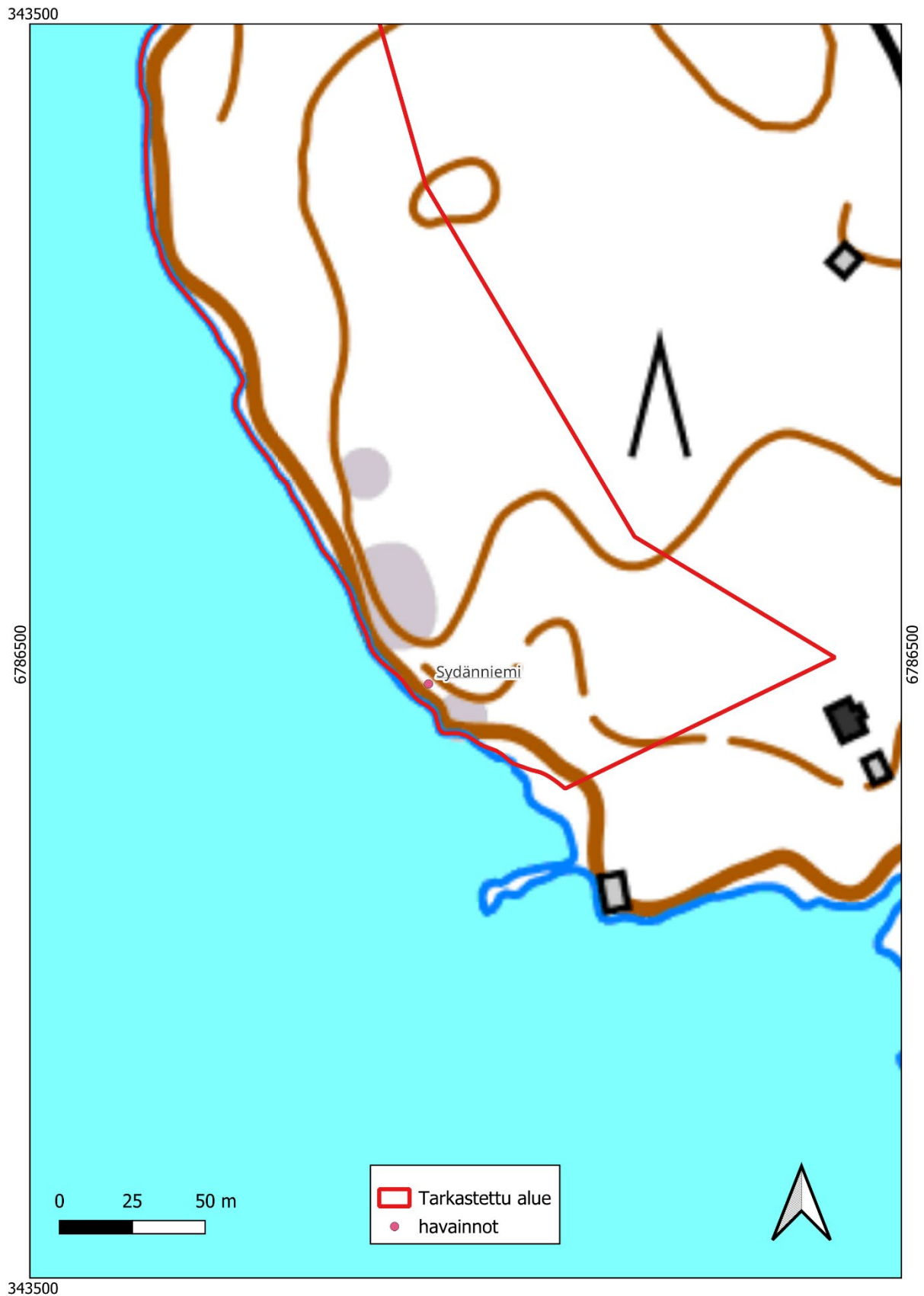
Mitat: 4 x 3 x 0,5 m

Kuvaus: Inventoitavan tontin etelärajalla, etelä-pohjoissuuntaisen silokalliokielekkeen eteläpäässä sijaitsee noin 30 cm halkaisijaltaan olevista kivistä kylmämuurattu kivirakenne, joka on puoliympyrän muotoon rakennettu. Rakenteen pohjoispää hyödyntää luonnon kalliota. Vaikuttaa jonkinlaiselta kalastukseen liittyvältä väliaikaissuojalta, mutta saattaa olla jokin muukin jäännös, esimerkiksi jonkinlainen Isoon vihaan liittyvä piilopaikka tai vastaava. Toisaalta rakenteen sijainti on ollut hyvä, vedenkulun tarkkailuun Vanajanselältä Rapolalle päin, sillä Vanajavesi on tällä kohdalla melko kapeana. Paikka kahden kallion välissä. Paikka eittämättä hyvin suojassa tuulilta.

Vesi on ollut ennen Vanajaveden koskien ruoppaamista 1800-luvulla kaksi metriä korkeammalla, joten silloinen vedenpinta ollut lähes välittömästi rakenteen länsireunan ulkopuolella.

Kartta 4. Kohde merkittynä sinisellä ympyrällä.

Kartta 5. Kohde merkittynä punaisella pisteellä.

Kuva 26. Kivirakenne kuvattuna pohjoisesta. Rakenteen eteläpuolella, suuntanuolen itäpuolella on saattanut olla toinen kivirakenne, mutta tämä todennäköisesti hajonnut totaalaisesti männyn takia.

Kuva 27. Kivirakenne kuvattuna koillisesta.

Kuva 28. Mänty on osittain tuhonnut rakenteen länsiseinämää.

Kuva 29. Kivirakenteen itäreunaa.

Neulasaari

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Rajamerkki

Ajoitus: Historiallinen

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäänös

Lukumäärä: 1

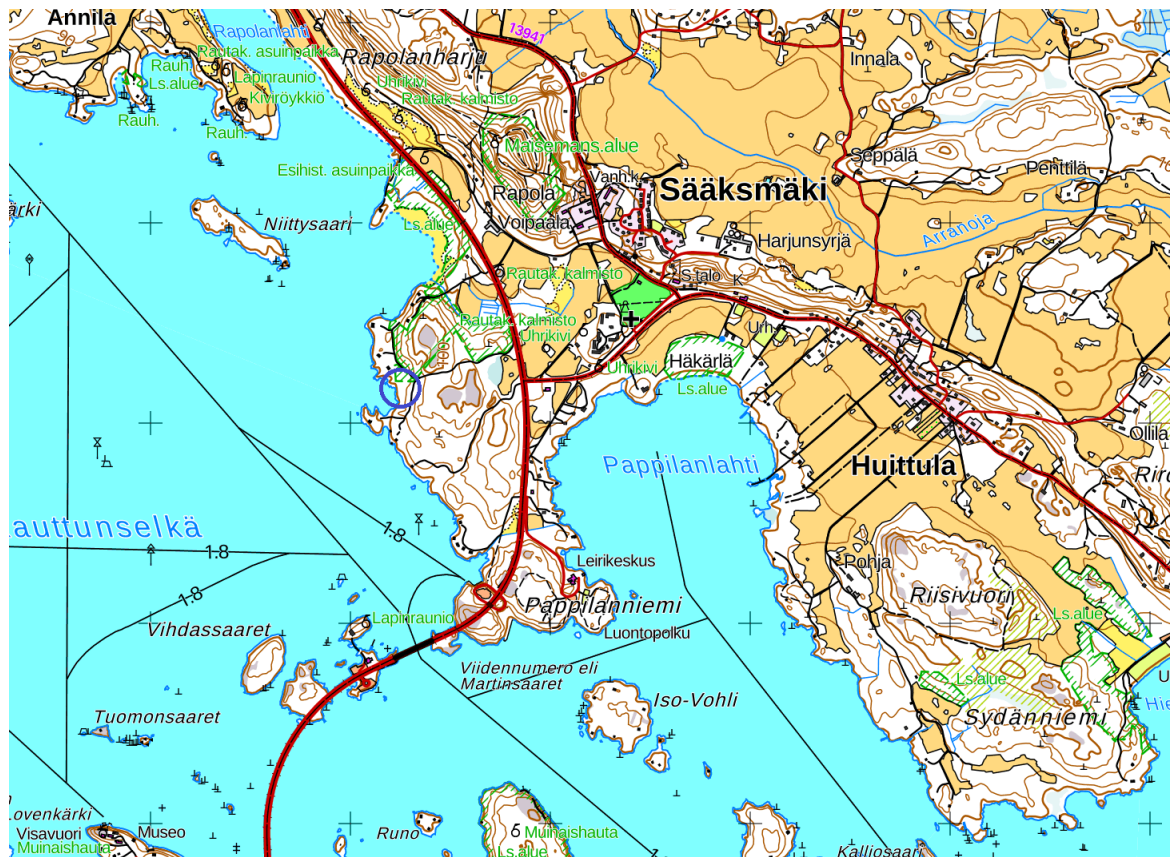
Koordinaatit ((ETRS-TM35FIN): X: 6788210 Y: 341199 (GPS-piste rajamerkin päältä)

Z: 80 mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 4 x 3 x 0,5 m

Kuvaus: Rapolan linnavuorelta 1200 metriä lounaaseen, löydettiin rannan tuntumasta muutamasta kivekerrasta rakennettu rajamerkki, jossa viisarikivi edelleen erotettavissa, mutta kaatunut. Myös viereinen puu hieman tuhonnut rajamerkin pohjoisreunaa. Raja näkyy isojakokartassa (1764–1782). Kyseessä todennäköisesti Rapolan ja Voipaalan välinen kylänraja. Alue ei osu suoraan kaavoitettavalle tontille.

Kartta 6. Kohde merkittynä sinisellä ympyrällä.

Kartta 7. Kohde merkittynä punaisella pisteellä.

Kuva 30. Rajamerkki kuvattuna etelästä.

Kuva 31. Raja näkyy 1700-luvun isojakokartassa.⁵

⁵ Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. H HÄMEEN LÄÄNI. Sääksmäki. H74:3/2-7 Rapola; [nimeke on kirjattu kokonaisuudessaan Tietosisältö-kenttään] (1764-1782). Tiedosto 2. Kansallisarkisto. Viitattu 8.8.2024